

Kulturrådet yttrande över "Utredningen För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd (SOU 2017:1)." Slutbetänkande av Parlamentariska landsbygdskommittén

Kulturrådet har givits möjlighet att yttra sig över rubricerad utredning. Myndigheten har valt lämna synpunkter på ett begränsat antal av utredningens avsnitt och förslag.

Inledning

Utredningen har valt att behandla kulturfrågorna på en mycket övergripande nivå. Det mål som är kommittén satt för området är att det ska finnas "Likvärdiga möjligheter att utöva och uppleva kultur oberoende av bostadsort", vilket är en skärpning i förhållande till de nationella kulturpolitiska målen. Tyvärr saknas analyser/resonemang av begreppet likvärdig. Utredningen har heller inte beskrivit kultursektorn som en nödvändig del av välfärdssamhället eller betydelsen av att människor har tillgång till kulturupplevelser och ges möjlighet till eget skapande. De nationella kulturpolitiska målen, som riksdagen beslutat om, betonar både kulturen som en dynamisk och utmanande kraft i samhället och dess betydelse för utveckling i stort.

Av betänkandet framgår att staten genom Kulturrådet har stor betydelse för den kulturella infrastrukturen bland annat i form av regionala kulturinstitutioner. Utredningen har däremot nästan helt bortsett från att det finns ett antal andra myndigheter inom kultursektorn som också har en nationell bidragsgivning och främjande uppdrag till exempel Konstnärsnämnden, Statens musikverk, Svenska filminstitutet, Riksantikvarieämbetet och Riksteatern. Att flera av myndigheterna och organisationerna ingår i kultursamverkansmodellen kan uppfattas som att Kulturrådet övertagit hela bidragsgivningen, men det är ytterligare ett antal kulturmyndigheter som samarbetar inom Samverkansrådet. Kulturrådet vill understryka att kultursamverkansmodellen är ett sätt att samordna gemensamma statliga intressen inom de sju områden som denna modell omfattar.

Några av de förslag som utredningen lägger, bland annat ett nytt mål för den digitala infrastrukturen kan komma att få avsevärd betydelse för kultursektorn. En väl utbyggd infrastruktur skapar många möjligheter, men

kan inte ersätta upplevelsen av konserter, utställningar, föreställningar m.m. För att ge likvärdiga möjligheter för människor att uppleva kultur ställs höga krav på de etablerade institutionerna att arbeta med vandringsutställningar, turnéer med konserter och föreställningar. Det ställer i sin tur krav på att det finns kunniga arrangörer och lämpliga lokaler som uppfyller den standard som behövs för att kunna genomföra arrangemangen. Myndigheten för kulturanalys pekar i sin rapport "Kulturanalys 2017" på de olikheter som finns i landet i att uppleva professionell kultur. Det är främst "medborgare från större städer och från de mest gynnsamma förhållandena som tar del av professionell scenkonst och konstnärlig kultur".

Andra förslag i utredningen som har stor betydelse för kultursektorn är väl fungerande persontransporter. Likvärdiga förutsättningar att utöva och ta del av kultur innebär att kunna ta del av det kulturutbud som finns. En väl fungerande kollektivtrafik är en nödvändighet bland annat för att tillgodose skolans behov att kunna erbjuda sina elever möjligheter att ta del av professionell kultur.

Folkbiblioteken har central betydelse för den kulturella infrastrukturen på landsbygden. Bibliotekslagen slår fast att biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla och att biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Bibliotek ger tillgång till litteratur och andra medier och är också en plats som erbjuder utställningar och olika typer av kulturella arrangemang. Kommunerna använder även sina bibliotek för att nå ut med kommunal service och information.

3.1 Hela landet ska kunna dra nytta av digitaliseringens möjligheter

Kommitténs förslag: Regeringen beslutar om ett nytt mål som innebär att alla i hela landet ska ha tillgång till digital infrastruktur med överföringskapacitet med minst 100Mbit/s senast 2025.

Kulturrådet instämmer i utredningens förslag om ett nytt mål för den digitala infrastrukturen. En väl utbyggd infrastruktur med en överföringskapacitet på 100Mbit/s kan stärka förutsättningarna att på olika sätt ta del av kultur. En ökad digital kapacitet ökar också möjligheterna för kulturskapare att arbeta i hela landet. Ansvaret bör som utredningen föreslår ytterst vila på att regeringen säkerställer tillgången till de hushåll och företag som riskerar att stå utan uppkoppling när koptarnäten avvecklas.

3.2.2 Insatser för ökad tillgänglighet

Kommitténs förslag: ”Regeringen lägger fram förslag som underlättar samordningen av olika typer av persontransporter i landsbygderna”. Kulturrådet ställer sig bakom förslagen som tar upp utveckling och förbättringar av samordningen av persontransporter. Även om den digitala infrastrukturen byggs ut finns fortfarande stora behov av att besöka kulturinstitutioner. Den regionala infrastrukturen på kulturområdet har oftast ett antal institutioner lokaliserade till länens residensstäder. En väl fungerande kollektivtrafik är en nödvändighet för transporter till och från kulturinstitutioner. I olika delar av landet finns det svårigheter att resa från mindre orter med kollektivtrafiken, det gäller inte minst för skolan. Bättre planering, samordning och subventionerade resor för skolan, ger större möjligheter att uppnå målet som utredningen satt för kulturområdet att det ska vara ”Likvärdiga möjligheter att utöva och uppleva kultur oberoende av bostadsort”.

5 Samhällsplanering och bostadsbyggande

Kommittén pekar på behoven av ett ökat bostadsbyggande i landsbygdskommunerna.

Kulturrådet vill i det sammanhanget framhålla behovet av en genomtänkt planering, som inte får överskuggas av ambitionerna att förenkla och förkorta plan- och byggprocesser. De förslag till nya nationella mål som utredningen ”Gestaltad livsmiljö” (SOU 2015:88) presenterat bör vara vägledande när kommunerna planerar framtida bostadsbyggande.

Ambitionen måste vara att byggnader och miljöer utformas med människan i centrum. Arkitektur, form och design är väsentliga samhällsfrågor och bör ges nödvändigt utrymme när politiken för landsbygderna formas. Frågorna är inte enbart något för städer och stadsutveckling utan berör alla och handlar ytterst om att skapa livskvalitet.

6.7 Kulturen i landsbygderna – överväganden och förslag

Kommitténs förslag: ”Statens kulturråd ges i uppdrag att redovisa hur myndigheten arbetar för att bidra till att göra kulturen tillgänglig i Sveriges landsbygder.”

Under förutsättning att Kulturrådet tilldelas ökade resurser för att genomföra mer omfattande kartläggningar av tillgängligheten till kultur instämmer Kulturrådet i förslaget. Dock bör noteras att Kulturrådet redan idag har

uppdrag i regleringsbrev för 2017 att samarbeta med andra aktörer för att kulturen ska komma fler till del i hela landet.

Myndigheten för kulturanalys föreslås få i uppdrag att analysera tillgänglighet och deltagande i kulturaktiviteter i Sveriges landsbygder. Kulturanalys ska utifrån sin analys ge förslag på åtgärder för att stärka kulturdeltagandet i landsbygderna. Kulturanalys ska genomföra sitt uppdrag i dialog med aktörer inom kultursektorn.

Kulturrådet är väl medveten om de geografiska utmaningar som finns i landet och för kulturområdet. Frågeställningarna som lyfts kring det i utredningen diskuteras redan idag i Kulturrådets samråd med landsting/regioner och är även högst aktuella i Samverkansrådet. Kulturrådet är genom sin bidragsgivning en betydelsefull aktör för kulturlivet i hela landet med ca 2 miljarder att fördela i bidrag, varav kultursamverkansmodellen omfattar ca 1,3 miljarder.

Genom kultursamverkansmodellen har regioner och landsting ett tydligt uppdrag att arbeta i enlighet med de nationella kulturpolitiska målen. Kulturplanerna, vilka är en förutsättning för statsbidragen, och som varje län upprättar, är det dokument där länen beskriver de ambitioner de har för att nå ut i hela sitt län och för att skapa en ökad delaktighet. Modellen infördes för att ge landsting/regioner ett starkare inflytande och för att besluten skulle flyttas närmare medborgarna. Bidragen inom samverkansmodellen går i dagsläget till regionala kulturverksamheter till exempel länsteatrar, länsmusik, läns museer, regional biblioteksverksamhet, hemslojdsfrågor regional filmverksamhet och vissa regionala enskilda arkiv och vissa konsulenter.

Det utredningen verkar ha förbiset är att det finns ett antal andra myndigheter inom kulturområdet som också har nationella stöd. Det gäller till exempel Riksantikvarieämbetet, Konstnärsnämnden, Statens musikverk, Svenska filminstitutet med flera. För att få en samlad bild av vilka insatser som idag görs inom kultursektorn för att göra kulturen tillgänglig i Sveriges landsbygder behövs ett betydligt större grepp än det utredningen nu föreslår. Övriga nationella parter som fördelar statliga bidrag bör ingå i den föreslagna kartläggningen. Även de centrala statliga kulturinstitutionerna bör ingå i arbetet. Kulturrådet publicerade 2015 ”Statliga kulturutgifter i regionalt perspektiv” som beskriver hur statliga kulturutgifter för 28 organisationer fördelats över landet under åren 2013 och 2014. Den här typen av undersökningar har kontinuerligt gjorts sedan slutet av 1990-talet.

Att Myndigheten för kulturanalys föreslås få i uppdrag att analysera tillgänglighet och deltagande i kulturaktiviteter är positivt. Däremot är det mer tveksamt om det är den myndighet som arbetar med utvärderingar av kultursektorn som också ska föreslå åtgärder för att stärka kulturdeltagande. Kulturrådet kan vara aktuellt för ett sådant uppdrag. Kulturrådets bedömning är att uppdraget borde gå direkt till de myndigheter och organisationer som arbetar med bidrag och främjandeåtgärder på nationell nivå.

Kommittén nämner att det landsbygdspolitiska perspektivet saknas i Kulturrådets strategi för medverkan i det regionala tillväxtarbetet. Det finns dock inte något särskilt uppdrag om landsbygdspolitik i uppdraget att ta fram en strategi eller i myndighetens medverkan i det regionala tillväxtarbetet.

Kulturrådet anser att kommitténs generella kritik mot svårigheter i samordningen mellan landsbygdspolitik och den regionala tillväxtpolitiken är helt relevanta.

Kulturrådet har haft i uppdrag att bistå regeringen och regionalt ansvariga aktörer att ta fram innehåll och utforma program till såväl partnerskapsöverenskommelse mellan Sverige och EU-kommissionen, som de europeiska struktur- och investeringsfondernas program i Sverige perioden 2014–2020. Kulturrådet har i detta arbete återkommande tagit upp kulturens respektive kulturella och kreativa näringars roll för regional utveckling. Vi har också understrukt vikten av att sådana insatser och aktörer ska kunna medverka i programmets genomförande och därmed kunna ta del av finansieringen. Om man vill se kultur som en viktig del i lokal och regional utveckling och stärka kulturell infrastruktur på landsbygden, bör Sverige också använda sig av de möjligheter som finns inom ramen för EU-fonderna.

Kulturrådet vill även här tillägga att utredningen bortser från att även andra statliga kulturmyndigheter och kulturella aktörer ingår i det regionala tillväxtarbete som till exempel Riksarkivet, Riksantikvarieämbetet och Svenska filminstitutet.

Kommittén pekar på digitaliseringens möjligheter för fler att ta del av kulturupplevelser något som Kulturrådet ställer sig bakom. Den digitala ambitionsnivå som föreslås i utredningen kan betyda mycket för att nå ut brett. Kommittén pekar också på några områden där digitaliseringen betytt mycket. Kulturrådet vill emellertid erinra om att den digitala upplevelsen i

många sammanhang inte kan ersätta mötet med den levande kulturen. Om kommitténs mål är att alla på ett likvärdigt sätt ska ha tillgång till kultur, behöver de regionala institutionerna få förstärkta möjligheter att arbeta med till exempel turnéer inom musik, teater och dans, vandringsutställningar och olika typer av uppsökande verksamhet. Det förutsätter också att det finns lämpliga lokaler med god tillgänglighet och arrangörer. Den fria kultursektorn är viktig för att konsten och kulturen ska nå ut även utanför storstäderna och till prioriterade målgrupper som barn och unga. Det fria kulturlivet bidrar till en större mångfald i kulturlivet där fler röster kan höras och fler perspektiv kan synliggöras.

Kommittén har inte berört folkbibliotekens roll i lokalsamhället trots att de är betydande och har utvecklats till att bli en väsentlig del av den kommunala servicen. Rollen har utvecklats och vid sidan av bokutlån arbetar de ofta med kulturarrangemang, IT-handledning och kommunal information. Biblioteken kan utjämna kunskapsskillnader, främja läsning och ökar påtagligt möjligheterna för människor att vara delaktiga i det demokratiska samtalet. Kungliga biblioteket har sedan 2015 i uppdrag att ta fram en nationell biblioteksstrategi med syfte att det ska finnas biblioteksverksamhet av hög kvalitet i hela landet, som uppfyller de krav som ställs i bibliotekslagen. Arbetet med biblioteksstrategin involverar en rad statliga myndigheter, Sveriges kommuner och landsting och en rad andra organisationer. Detta arbete kan få stor betydelse för kulturen i landsbygderna.

8.1.2 Konsekvenserna för landsbygderna bör beskrivas i regeringens gemensamma beredning av propositioner och andra regeringsbeslut

Kommitténs förslag: "En särskild landsbygdsbedömning av konsekvenserna för landsbygderna av regeringens beslut införs".

Kulturrådet instämmer i förslaget med tillägg om att också kultur omfattas som en punkt i uppräknningen över områden som av kommittén pekats ut att ha särskild betydelse.

Kulturrådet menar att kulturfrågorna och människors möjligheter att ta del av kultur och delta i eget skapande har stor och ökande betydelse varför de borde ingå i de utvalda områdena. Ett aktivt kulturliv där människor kan mötas, där synpunkter och åsikter bryts mot varandra är en av förutsättningarna för samhällets demokratiska utveckling. Kulturella och kreativa näringar ger sysselsättning och kultur och kulturmiljö bidrar till en attraktiv livsmiljö. Beslut inom de övriga uppräknade områdena kan

dessutom komma att få konsekvenser för kultursektorn vilket kan påverka möjligheterna att själv få delta och uppleva kultur.

8.1.5 Landsbygdsdelegationer inrättas i länen

Kommitténs förslag: ”I varje län inrättas en strategisk och operativ samordningsfunktion, benämnd landsbygdsdelegation”.

Kulturrådet instämmer i förslaget i att landsbygdsdelegationerna som föreslås inrättas i varje läns ska ingå i länsstyrelsernas samordningsuppdrag. Kulturrådet menar också att genom kultursamverkansmodellen har landsting/regioner givits ett ansvar att med utgångspunkt i de nationella kulturpolitiska målen fördela statliga bidrag och bedriva främjande arbete vilket bland annat syftar till att upprätthålla den kulturella infrastrukturen. Inom landsting/regioner finns idag genom kultursamverkansmodellen betydande erfarenheter av samordning inom sina respektive län. Av det skälet bör landsting/regioner alltid ingå i delegationerna.

8.1.6 En tydligare reglering av den statliga styrningen av landsbygdspolitiken

Kommitténs förslag: ”Statliga myndigheters ansvar för landsbygdsutveckling regleras i särskild förordning”.

Kulturrådet instämmer i förslaget. Jordbruksverket föreslås få ansvar att på nationell nivå främja och följa upp arbetet med att nå de av riksdag och regering fastställda målen för landsbygdspolitiken.

I förslaget ingår Kulturrådet i den grupp av myndigheter som är en del i samordningen. Kulturrådet har en stor bredd i sin bidragsgivning och främjande arbete och det är naturligt att myndigheten ingår i gruppen som dock bör kompletteras med fler kulturmyndigheter till exempel Riksantikvarieämbetet, som också fördelar regionala bidrag och har ett brett ansvar för kulturarvsfrågor.

9 Civilsamhället utvecklar landsbygderna

Kulturrådet instämmer i utredningens konstateranden att kraften i civilsamhället måste tas tillvara. De ideella krafterna i kulturpolitiken vill Kulturrådet lyfta fram som en förutsättning för den lokala kulturen och som en viktig ofta outnyttjad utvecklingsresurs. Några av de största aktörerna på området till exempel Amatörkulturens samarbetsråd, Bygdegårdarnas riksförbund, Folkets hus och parker, Sveriges hembygdsförbund, Mais-

musikarrangörer, Riksteatern med flera har bildat en kulturellians för att företräda den civila sektorn i gemensamma frågor.

I kultursamverkansmodellen som ger regioner/landsting ett inflytande över hur de statliga medlen skall fördelas förutsätts att civilsamhället bjuds in till dialog när kulturplanerna formuleras. Sätten att inkludera civilsamhället varierar och det pågår utvecklingsarbete som kan peka på modeller för att i ännu större utsträckning involvera civilsamhällets aktörer inom kulturområdet.

En förutsättning för civilsamhällets möjligheter att arbeta är att det finns samlingslokaler i tillräcklig omfattning och att lokalerna är tillgängliga och modernt rustade. De stöd till samlingslokaler som finns hos Boverket är centrala för att kunna bibehålla lokaler och upprätthålla den standard som är nödvändig för olika typer av arrangemang. Om det som utredningen föreslår ska finnas likvärdiga möjligheter att delta och uppleva kultur kan samlingslokaler komma att utgöra en viktig länk i att nå målet.

9.3.1 Förslag om förstärkning, förnyring och förnyelse genom folkbildning

Kommitténs förslag: I syfte att främja det civila samhällets roll i landsbygdsutvecklingen föreslås Folkbildningsrådet under en längre tidsperiod får ett förstärkt bidrag.

Kulturrådet instämmer i att det civila samhället har en central roll i utvecklingen av landsbygderna och att det mot den bakgrunden är angeläget att arbeta med förnyring och förnyelse. Kulturrådet vill i det sammanhanget påpeka den centrala roll som lokala arrangörer har för att upprätthålla ett mångfacetterat kulturliv. Arrangörsfrågan är central för att kunna nå målet om likvärdiga möjligheter att ta del av kultur och det kommer att krävas såväl förnyring och kompetensutveckling som stärkt ekonomi.

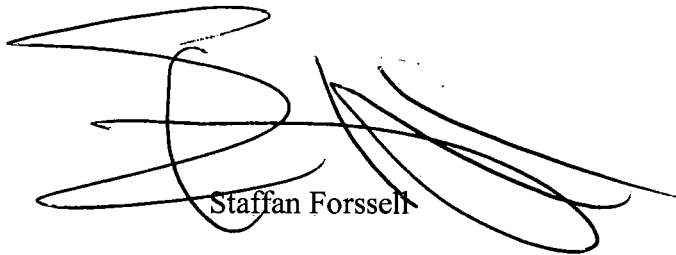
9.3.2 Förslag om stärkt dialog och samverkan mellan det civila samhället och offentlig sektor

Kommitténs förslag: Jordbruksverket föreslås stödja samordning och utveckling av nätverk mellan landsbygdsutvecklare anställda i kommuner och regioner.

Kulturrådet ställer sig positivt till förslaget och vill samtidigt understryka att kultursektorn är en konstruktion som bygger på samarbeten mellan civilsamhälle, kommuner, landsting/regioner och stat i olika led och

konstellationer. Erfarenhetsutbyte, samarbete och utveckling av arbetssätt kommer att kunna stärka kulturområdet men som också framgår av ovanstående kommer ekonomiska förstärkningar att vara nödvändiga för att uppnå målet om likvärdiga förutsättningar att uppleva och utöva kultur.

Beslut i ärendet har fattats av generaldirektör Staffan Forssell med koordinator Erik Åström som föredragande. I beredningen av ärendet har även verksamhetsstrateg Signe Westin, enhetscheferna Lotta Brilioth Biörnstad, Magnus Boström och Veronica Lampa Lönnbro samt handläggarna Marie Ericsson, Karin Westling och Jerk Sörensson deltagit.

Staffan Forssell

Erik Åström